Espoo 27.2.2025

Sivistysvaliokunnalle

Asiantuntijalausunto kulttuuripoliittisesta selonteosta

VNS 2/2024 vp

> Säveltäjäin Tekijänoikeustoimisto Teosto edustaa noin 40 000 kotimaista musiikin säveltäjää, sanoittajaa, sovittajaa ja kustantajaa, joille jaettiin Teoston kautta yhteensä 71,8 miljoonaa euroa tekijänoikeuskorvauksia vuonna 2023. Teoston kokonaisliikevaihto vuonna 2023 oli 83,8 miljoonaa euroa.

Teoston keskeiset tavoitteet kulttuuripoliittiselle selonteolle

1. Tehdään selonteon osana suunnitelma kulttuuribudjetin kasvattamiseksi yhteen prosenttiin, joka takaa kulttuurialalle pitkän aikavälin rahoitusnäkymät yli puolueiden ja hallituskausien rajojen.

2. Laaditaan luovan talouden kasvustrategia täydentämään kulttuuripoliittista selontekoa. Varmistetaan kasvustrategian toimeenpanolle riittävä rahoitus.

3. Nostetaan luovat alat elinkeinopolitiikan painopisteeksi. Varmistetaan kaikessa elinkeinopoliittisessa päätöksenteossa musiikin alkutuotannon erityispiirteiden kuten tekijänoikeuksien kautta tapahtuvan tulonmuodostuksen huomioiminen.

4. Turvataan ajantasaisella digisääntelyllä reilut pelisäännöt ja tasavertaiset neuvotteluasetelmat luovien sisältöjen tekijöille. Sääntely on pidettävä ajan tasalla suhteessa teknologian kehitykseen, kuten tekoälyn kehitykseen ja käytön yleistymiseen.

5. Tehdään ja käynnistetään konkreettinen toimeenpanosuunnitelma selonteon tavoitteiden saavuttamiseksi yhdessä alan toimijoiden kanssa. Pidättäydytään selonteon vastaisista toimista.

1. Suunnitelma kulttuuribudjetin kasvattamiseksi yhteen prosenttiin

Kulttuurilla on keskeinen rooli niin Suomen eri alueiden elinvoiman kuin koko yhteiskunnan kehityksen ja hyvinvoinnin kannalta. Samalla luovien alojen kasvun vauhdittaminen tukee Suomen talouden uudistumista, uusien työpaikkojen syntyä ja viennin kasvua. Näin kulttuuriin panostettu euro tuottaa moninkertaisen lisäarvon kansantaloudelle.

Suomessa kulttuurin osuus kokonaisbudjetista on nyt **0,8 prosenttia**, josta vain kymmenesosa ohjautuu vapaalle kentälle ja kulttuurin freelancereille. Kulttuuripoliittisen selonteon osaksi tarvitaan tiekartta, jossa linjataan Suomen askeleet kohti kulttuuribudjetin korotusta yhteen prosenttiin.

Toimenpiteet:

1. Taataan kulttuurialan vapaalle kentälle riittävä julkinen tuki.

Etenkin toiminnan alussa tuloja tarvitaan usein sekä yksityisistä että julkisista ja kolmannen sektorin tulolähteistä. Tuet auttavat toimijoita ottamaan ratkaisevat seuraavat askeleet toiminnan kehittämisessä ja kannattavuuden parantamisessa.

2. Vahvistetaan valtionosuuksia ja muuta vakiintunutta tukea saavien toimijoiden roolia koko kulttuurialan menestyksen vauhdittajina.

Valtionosuuksia saavat toimijat kuten teatterit ja orkesterit tarjoavat työtä paitsi omille työntekijöilleen myös laajalle joukolle kulttuurialan freelancereita ja pienyrityksiä ympäri maan. Kun näiden toimijoiden tuista leikataan, ostoista ja hankinnoista karsitaan usein ensimmäisenä. Pahimmillaan tämä ajaa lähialueen freelancereita pois alalta yrittäjyyden taloudellisten edellytysten kuihtuessa. Siksi valtionosuuksilla on keskeinen rooli myös vapaan kentän kukoistuksen kannalta.

3. Varmistetaan yksityisen kopioinnin hyvitystä koskevan järjestelmän ajanmukaisuus ja hyvitysten säilyminen vähintään yleisen kustannuskehityksen mukaisella tasolla.

Hyvitykset jakaantuvat laajasti musiikin tekijöille ja auttavat siten korvaamaan yksityisen kopioinnin myötä menetettyjä tuloja. Kyse on yhdestä vähiten hallinnollista työtä vaativista kulttuurin tukemisen muodoista, mikä puoltaa hyvitysten säilyttämistä erilaisten erikseen haettavien avustusten rinnalla.

2. Laaditaan luovan talouden kasvustrategia täydentämään kulttuuripoliittista selontekoa.

Kasvustrategian valmistelu on parhaillaan käynnissä luovan talouden neuvottelukunnassa ja vastuuministeriöissä. Strategialla on keskeinen rooli selonteon käytännön toimeenpanon varmistamisen kannalta, sillä se tuo yhteen eri alojen yritykset, järjestöt ja julkisen sektorin tekemään yhdessä töitä elinvoimaisen taide- ja kulttuurikentän yhteisten tavoitteiden eteen.

Toimenpiteet:

1. Taataan yritysten ja järjestöjen mahdollisuudet osallistua kasvustrategiatyöhön sekä sen toimeenpanoon.

2. Varmistetaan kasvustrategian poikkihallinnolliselle toteuttamiselle riittävät edellytykset niin rahoituksen kuin henkilöstöresurssien osalta.

3. Luovat alat elinkeinopolitiikan painopisteeksi

Suomalainen elinkeinoelämä on murroksessa. Raskas teollisuus työllistää yhä pienemmän osan kansasta samalla, kun korkeakoulutettujen osaajien tarve ja luovat alat kasvavat. Siksi on aika nostaa luovat alat paitsi kulttuuripolitiikan myös elinkeinopolitiikan painopisteeksi - taiteen ja kulttuurin itseisarvoa unohtamatta.

Kulttuuripoliittinen selonteko tarjoaa hyvän mahdollisuuden vahvistaa luovien alojen asemaa osana suomalaista elinkeinopolitiikkaa. Ajantasainen sääntely tukee suomalaisten musiikin tekijöiden menestystä niin kotimaassa kuin maailmalla.

Toimenpiteet:

1. Päivitetään yritystuet ja elinkeinopolitiikka tunnistamalla myös luovien alojen potentiaali.

Luovien alojen kasvupotentiaali on valtava: luovien alojen talous kasvoi vuodesta 2021 vuoteen 2022 miljardi euroa, jolloin vuonna 2022 talouden koko oli 16,8 miljardia. Suurinta kasvu oli nimenomaan musiikin alalla.

Luovan alan yrityksille tulee lisätä räätälöityjä rahoitusmahdollisuuksia, joissa huomioidaan alan erityispiirteet kuten aineettoman pääoman arvottaminen, verkostomaiset työskentelytavat ja yksinyrittäjyyden korostuminen.

2. Päätetään luovien alojen kasvupaketista osana kevään kasvuriihtä.

Luovan talouden neuvottelukunta on kerännyt ehdotuksia luovan alan kasvutoimiksi. Koostetaan näistä toimista luovien alojen kasvupaketti, jonka ensimmäiset askeleet voidaan toteuttaa jo osana vuoden 2026 budjettia.

4. Turvataan ajantasaisella digisääntelyllä reilut pelisäännöt ja tasavertaiset neuvotteluasetelmat luovien sisältöjen tekijöille.

Musiikki tuottaa paitsi mittavia aineettomia hyötyjä myös suoraa ja epäsuoraa taloudellista hyötyä lukemattomille toimijoille. Teknologian kehittyessä riskinä on, että sääntely ei pysy perässä, jolloin taiteen ja kulttuurin tekijät jäävät alakynteen suhteessa heidän työstään hyötyviin yrityksiin. Siksi alan tulevaisuuden kannalta on keskeistä taata luovien sisältöjen tekijöille reilut pelisäännöt erityisesti digitaalisessa toimintaympäristössä.

Tekijänoikeuden perusperiaatteista on pidettävä kiinni: tekijällä on oltava mahdollisuus määrätä teostensa käytöstä ja saada siitä myös asianmukainen korvaus, käytetään teosta sitten sosiaalisen median videoiden taustamusiikkina tai generatiivisen tekoälyn koulutusmateriaalina. Lainsäädännön on tuettava vahvaan tekijänoikeuteen ja sopimiseen perustuvaa järjestelmää.

Valtaosa digitaalisten markkinoiden sääntelystä tulee EU-tasolta. Siksi olisi hyvä, että myös suuri valiokunta käsittelisi kulttuuripoliittisen selonteon osana eduskuntakäsittelyä.

Toimenpiteet

1. Vahvistetaan luovan työn tekijöiden omaisuudensuojaa varmistamalla vahvan tekijänoikeuden toteutumisen kaikessa taiteellisessa työssä ja erityisesti uusissa digitaalisissa sovelluksissa.

Jatketaan digimarkkinoiden ja tekoälyn sääntelyn kehittämistä niin, että sääntely turvaa luovan työn tekijöiden oikeuksien toteutumisen nopeasti muuttuvassa markkinassa. Näin taataan kotimaisen kulttuurin elinvoimaisuus myös jatkossa – nimittäin ammattimainen musiikin säveltäminen ja tekeminen ei ole mahdollista ilman ajanmukaista sääntelyä, joka turvaa oikeudenhaltijalle oikeudenmukaisen korvauksen teosten hyödyntämisestä.

2. Varmistetaan sääntelyn ajantasaisuus suhteessa tekoälyn kehitykseen ja puututaan tekijänoikeuden loukkauksiin.

Tekoäly tuottaa yhä korkealaatuisempaa sisältöä hyödyntämällä laajasti olemassa olevia teoksia. Teosten käytöstä ei ole tällä hetkellä sovittu oikeudenhaltijoiden kanssa, eivätkä oikeudenhaltijat tiedä mitä aineistoja sovellusten kehittämisessä on käytetty. Tekoälyä kehittävät yhtiöt eivät tällä hetkellä kunnioita tekijänoikeuksia. Sovellusten yleistyessä syntyy riski siitä, että teoksia oikeudetta hyödyntävä tekoälysisältö syrjäyttää markkinoilla ihmisten luomat teokset. Osin ilmiö on näkyvissä jo nyt.

Ellei sisältöjen käytöstä tekoälyn kouluttamiseen sovita tekijöiden oikeussuojaa kunnioittaen, eurooppalaisen luovan talouden tuottama lisäarvo uhkaa valua ylikansallisille digijäteille. Samalla luovan alan ammattilaiset eivät saa työstään heille kuuluvaa korvausta. Siksi on keskeisen tärkeää varmistaa, että EU-sääntely pysyy teknologisen kehityksen tahdissa.

3. Vahvistetaan suomalaisen taiteen ja kulttuurin asemaa suhteessa kansainväliseen tarjontaan.

Taataan suomalaiselle taiteelle ja kulttuurille edellytykset tavoittaa suomalaiset. Vahvistetaan mediapalvelujen sisältöjen kotimaisuusastetta, kotimaisten sisältöjen löydettävyyttä ja kulttuurillista monimuotoisuutta, mikä on kulttuurin uusiutumisen ja uusien menestystarinoiden edellytys. Varmistetaan, että kotimaista sisältöä nostetaan esiin moninaisuutta edistäen.

4. Edistetään yhdenvertaisuuden ja monimuotoisuuden toteutumista sisällönjakopalveluissa.

Velvoitetaan sisällönjakopalveluita mittaamaan ja lisäämään monimuotoisuutta sekä monipuolistamaan sisältövalikoimaansa myös pienempiin genreihin ja kielialueisiin. Alustojen suosittelualgoritmien tulee olla läpinäkyvämpiä ja alustoilta maksettavien korvausten kohtuullisia ja oikeasuhtaisia.

5. Konkreettinen toimeenpanosuunnitelma selonteolle

Selonteolle luvattu toimeenpanosuunnitelma mittareineen on erityisen tärkeä, sillä tavoitteita on paljon. Kulttuuripolitiikan määrätietoinen kehittäminen edellyttää, että selonteolle asetetaan tarkempia tavoitteita, joille annetaan realistiset toteutumisen mahdollisuudet ja seuranta. Keskeiset sidosryhmät on otettava mukaan toimeenpanosuunnitelman valmisteluun.

Toimeenpano on syytä aloittaa heti, eikä jättää sitä tulevien hallitusten huoleksi. Selonteon tulee jatkossa määrittää poikkihallinnollisesti kaikkea kulttuurin kannalta merkittävää päätöksentekoa hallintorajoista riippumatta. Opetus- ja kulttuuriministeriön lisäksi elonteon ohjausvaikutuksen tulee ulottua erityisesti työ- ja elinkeinoministeriön sekä liikenne- ja viestintäministeriön toimintaan, ja kansainvälistymisen ja viennin osalta myös ulkoministeriön toimintaan.

Toimenpiteet:

1. Aloitetaan kulttuuripoliittisen selonteon toimenpiteiden täytäntöönpano välittömästi yhdessä alan toimijoiden sekä kaikkien relevanttien ministeriöiden kanssa.

2. Aikataulutetaan ja vaiheistetaan selkeästi tavoitteisiin johtavat toimenpiteet.

3. Pidättäydytään toimenpiteistä, jotka toimivat kulttuuripoliittisen selonteon tavoitteiden vastaisesti.